

Carta

d' **intervenció social**
col·lectiva comunitària
en **territori transfronterer**

Preàmbul

Aquesta carta ha estat elaborat en el marc del projecte europeu ReTsaso (Xarxa transfronterera sanitària i social) per un consorci de vuit entitats a la zona dels Pirineus. Aquesta iniciativa de cooperació, recolzada per la Unió Europea, forma part del Programa Operatiu de Cooperació Territorial Espanya-França-Andorra 2014-2020.

ReTsaso és una xarxa que té com a objectiu establir relacions entre els actors de la intervenció sanitària i social al territori transfronterer pirinenc. Aquesta xarxa d'actors aplega professionals de la intervenció, formadors, investigadors, estudiants, associacions i fundacions, estructures de cooperació o administracions públiques territorials.

ReTsaso respon sobre una plataforma de treball col·laboratiu: una web interactiva, retsaso.eu, que comprèn principalment una cartografia dinàmica, un centre de recursos, fòrums de discussió i una xarxa social específica.

Ofereix un conjunt de 8 mòduls de formació en línia, elaborats pels socis del projecte: la Universitat de Perpinyà Via Domitia (cap de fila), l'Institut Regional del Treball Social (FAIRE-ESS) de Perpinyà, el centre de formació ERASME Institut del Treball Social (Toulouse), el centre de formació Etcharry Formation Développement (Ustaritz), la Universitat Pública de Navarra (Pamplona), la Universitat de Saragossa, la Universitat de Lleida i la Universitat de Girona. Aquests mòduls se centren en diferents temàtiques de la intervenció sòcio-sanitària (com la promoció de la salut o la investigació sobre el paradigma sanitari) i de la intervenció social i educativa (la lluita contra l'exclusió i les discriminacions, l'emancipació de grups i col·lectius, la participació, etc.).

La xarxa ReTsaso no es conforma únicament amb establir contactes entre els actors de l'àmbit sanitari i social al territori transfronterer pirinenc, sinó que també cerca per una banda compartir un enfocament determinat de la intervenció sanitària i social i, per altra, desenvolupar pràctiques compatibles en l'espai transfronterer, potenciant la permeabilitat i la porositat entre les cultures pròpies de països veïns.

Aquests objectius estan plasmats a la carta d'intervenció social col·lectiva comunitària que es presenta a continuació. Els socis del projecte en són els promotors i els defensors. La seva adhesió als seus principis es reflecteix, en particular, en la manera com elaboren els mòduls de formació en línia, cadascun en l'àmbit de la temàtica que ha escollit. A l'hora d'inscriure's a la plataforma, se sol·licita als futurs membres de la xarxa (els contribuïdors) per adherir també a la carta, que constitueix la base de l'ètica de la cooperació sobre la qual es construeix aquesta xarxa.

I. Intervenció social col·lectiva comunitària

La intervenció social col·lectiva comunitària (ISCC), que aborda qüestions socials i socio-sanitàries, és un tipus d'intervenció que reivindica principis ètics i metodologies fonamentades en una concepció específica de la producció de coneixements així com de l'acció compartida i localitzada.

1. Emancipació

La ISCC es basa en la constatació que la resolució de situacions difícils i complexes requereix la implicació responsable dels individus que les viuen o pateixen. No fem les coses per a persones o col·lectius, sinó amb elles i amb ells. Per aquest motiu, han de disposar de mitjans (marcs de referència, explicitació, explicacions) que permetin la comprensió més ajustada possible d'aquestes situacions i l'acció positiva per fer-les evolucionar.

L'emancipació implica que les persones o els col·lectius no només han de ser tractats com a subjectes que poden tenir percepcions i sensibilitats particulars, sinó també com a actors que disposen d'eines per actuar.

Els processos d'emancipació passen per l'educació, les múltiples interaccions i les confrontacions a través de les quals l'individu pren consciència de la seva individualitat, però també de les interdependències que el vinculen a la societat, en el si de la qual podrà construir els seus recorreguts.

2. Participació

Com afirma la filòsofa Joëlle Zask¹, la participació, ja sigui d'individus o de grups, és un procés dinàmic i de gran implicació. Participar té a veure amb « formar part ». El fet de formar o prendre part significa implicar-se, involucrar el propi punt de vista i les conviccions acceptant posar-los en diàleg dins d'un col·lectiu, en el qual sorgiran altres sensibilitats i altres conviccions. Participar vol dir llavors contribuir, és a dir, aportar alguna cosa de si mateix (idees i disponibilitat). Però també significa beneficiar-se, és a dir, obtenir avantatges de la seva implicació en el col·lectiu (suport, respostes, la possibilitat d'accions solidàries).

3. Intel·ligència col·lectiva

La ISCC considera que la construcció de col·lectius per comprendre i resoldre qüestions permet la trobada de punts de vista i d'experiències d'uns i altres, el diàleg, la discussió i la cooperació. El grup desenvolupa capacitats reflexives constituïdes d'interaccions i d'enriquiment mutu, que generen una intel·ligència col·lectiva a partir de les situacions viscudes. Aquesta intel·ligència col·lectiva és també la que pot permetre cercar solucions concertades.

¹ Zask J., 2011, *Participer. Essai sur les formes démocratiques de la participation*, Lormont, Le Bord de l'eau

4. Coneixement de l'experiència i expertesa d'ús

Davant del coneixement constituït a través d'enfocaments científics que impliquen metodologies concretes i debats entre iguals, hi ha sabers que provenen de l'experiència directa que els individus adquireixen a partir de la pròpia situació, de les relacions amb el seu entorn físic i social (el barri, la ciutat, etc.), de la seva especificitat cultural, lingüística o religiosa, i també de la manera com tot això condiona la seva relació amb el món i la relació que el món té amb ells. La ISCC té en compte tota aquesta experiència que forma part del coneixement informal adquirit per les persones articulada amb el coneixement formal.

5. Creuament de sabers i de pràctiques

Segons l'associació ATD Quart-Monde, el creuament de sabers i pràctiques (CDSP) és una filosofia i un enfocament que reuneix tres dimensions: la recerca orientada a produir nous coneixements a partir de la realitat, més complets i més inclusivius; l'acció transformadora de les representacions i les relacions entre els participants; la co-formació, o formació conjunta, capaç de crear nous enfocaments i noves competències transferibles.

6. Comunitat

Segons la ISCC, una comunitat està constituïda pel conjunt d'individus, o parts implicades, concernits per una qüestió comuna. Tot i així, cada individu que la constitueix té les seves pròpies singularitats i no ha de ser reduït a la comunitat a la qual pertany en part; de fet, pot pertànyer a diverses comunitats diferents. Destacar el fet comunitari és posar de relleu la noció de comú i la idea que els individus que comparteixen situacions són els més ben situats per avaluar-les i extreure'n principis d'acció. La ISCC planteja que el « comú » és generador de recursos que cal articular amb d'altres formes de coneixement i pràctiques derivades d'altres experiències, d'altres comuns. El desenvolupament comunitari no té res a veure amb un tancament segons un principi identitari, sinó amb posar de relleu recursos experts dels qui comparteixen allò que és comú.

7. Intervenció social i socio-sanitària

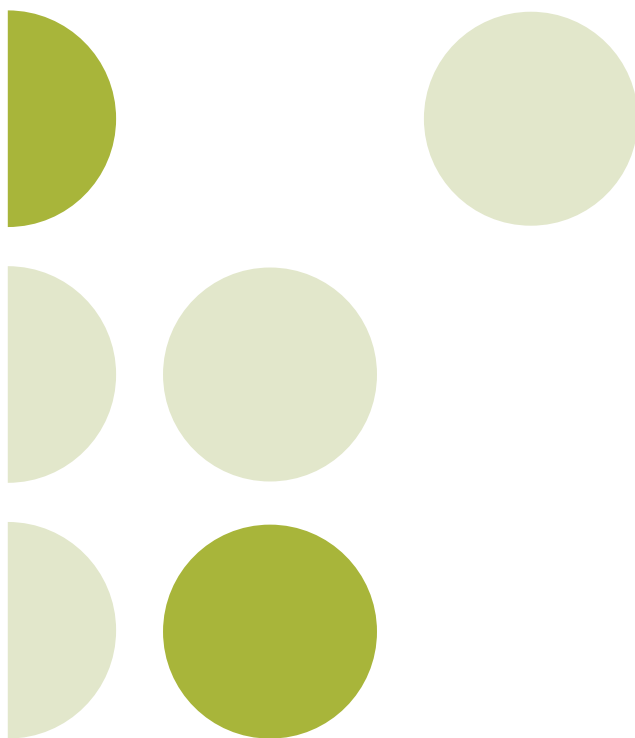
La intervenció social i socio-sanitària és un tipus d'acció social que rebutja el concepte de protecció social, que reposa sobre la fragilitat d'un conjunt de persones i grups, i la compassió, més o menys paternalista, dels inclosos que ajuden els exclosos. La intervenció es defineix com a acompanyament cap a l'emancipació de subjectes-actors fragilitzats per les condicions de vida o per determinades circumstàncies. Parteix del postulat de la capacitat de resiliència d'aquests actors, sempre que se'ls doni la possibilitat d'auto-afirmar-se.

8. Territori

Les comunitats s'inscriuen en entorns físics o virtuals, fan territori. Fer territori és desenvolupar una geopolítica basada en la delimitació d'espais dins dels quals un col·lectiu d'individus pot expressar-se plenament.

El territori també és l'espai privilegiat per a l'exercici d'activitats pràctiques, físiques i socials. És una de les primeres lliçons de l'etologia animal o humana.

Tot i així, fer territori també significa construir una política de les fronteres entre el propi col·lectiu i el d'altres comunitats. És aprendre diplomàcia, que és l'ètica de la travessa virtuosa, de les « acomodacions raonables »² i de les « consideracions ajustades »³. És aprendre la convivència amable o considerada.

2 Expressió utilitzada al Canadà per designar la flexibilitat necessària en l'aplicació dels principis de la laïcitat en les situacions complexes (principalment viscudes per minoritats, ètniques o religioses), en les quals una interpretació estricta podria produir efectes discriminants, perversos o contraproductius. La contestació d'aquesta visió es basa sovint en els mals usos que se'n pot fer.

3 Morizot B., 2018, *Les diplomates. Cohabiter avec les loups sur une autre carte du vivant*. Marseille, Ed. Wildproject

II. Cooperació transfronterera

La cooperació transfronterera no ha de ser una simple cooperació bilateral entre socis, sinó que comporta un projecte de metamorfosi dels territoris transfronterers, no pas a través de la uniformització, sinó de la hibridació de cultures i pràctiques. En aquest sentit és un vector d'ordenació territorial, les seves experimentacions constitueixen laboratoris de la integració europea.

1. Entrellaçament de territoris

L'espai transfronterer és una zona d'entrellaçament dels territoris i les seves escales. Els territoris de base són els espais locals, geogràfics, històrics i culturals d'expressió de les comunitats humanes que viuen a l'espai transfronterer (un altiplà com el de la Cerdanya, una vall com la Vall d'Aran o la de Somport, un peu de muntanya com el Bearnès, franges costaneres com les de la Costa Vermella o la Costa Basca, regions culturals com Catalunya, Aragó, Navarra, Bearnès, Occitània meridional o el País Basc). Els pobles, les mancomunitats i els municipis són materialitzacions concretes d'aquests territoris bàsics.

L'espai transfronterer és aquesta entitat, tant física com virtual, constituïda per la juxtaposició i la imbricació política dels territoris nacionals que formen marques frontereres. És físic i real en la mesura que reflecteix certes formes d'intercanvi i de permeabilitat, arrel de la seva història, però és virtual quan s'inscriu al projecte polític de cooperació transfronterera. Es defineix, per voluntat política, com l'espai possible d'un nou comú.

Finalment, l'espai transfronterer, construït com a projecte polític, forma part d'una territorialitat més extensa, la d'Europa en fase d'integració. Si la construcció europea passa per la signatura de tractats i la implementació d'institucions, també passa pel treball d'hibridació de les cultures i de les pràctiques actives en el si de les fronteres interiors, com a teixits conjuntius, a través de la cooperació transfronterera.

2. Tres graus de cooperació

La cooperació transfronterera pot adoptar formes diferents en funció dels diversos graus d'integració.

En primer lloc, pot abordar el desenvolupament del coneixement mutu. Es tracta simplement d'aprendre a saber qui fa què en un territori transfronterer determinat. Una eina de treball en xarxa inclourà necessàriament algun tipus de directori geo-localitzat que permeti respondre a aquest primer qüestionament.

En segon lloc, es pot referir a la comprensió intercultural. Es tracta en aquest cas de comprendre, no només qui fa què, sinó com i per què ho fa. En quins marcs jurídics, segons quines pràctiques es plantegen les accions de cadascú? Quins són els grans paradigmes del veí?

I finalment, pot tractar la implementació de projectes comuns. Per tal de fer això, no només caldrà saber qui fa què, com i per què ho fa, sinó també com articular les diferents maneres de veure i de fer les coses, amb la finalitat d'aconseguir resultats comuns que no posin en perill la diversitat ni la legitimitat de les cultures i dels enfocaments específics. Caldrà fer territori junts. « La diplomàcia és un tipus de relació que adquireix rellevància quan convivim, en un mateix territori, amb éssers que existeixen i que resisteixen. Éssers que, no obstant, no han de ser destruïts ni menystinguts (...) ja que la nostra vitalitat depèn de la seva. »⁴

⁴ Morizot B., 2020, *Manières d'être vivant*, Arles, Actes Sud

III. Contribució a la xarxa

L'adhesió a aquesta carta permet formar part d'una xarxa de professionals i experts que treballen en la intervenció social col·lectiva comunitària des d'una perspectiva inclusiva i participativa. Compromet els signants a la transparència i la col·laboració mitjançant la publicació de les seves contribucions personals a la plataforma retsaso.eu.

1. Formulari d'inscripció

Els candidats que volen unir-se a la xarxa emplen un formulari de sol·licitud on han d'aportar una sèrie d'informacions que alimentaran la cartografia dinàmica (nom, nom de l'entitat, àmbits d'intervenció de l'entitat, ubicació postal, etc.). A més, per validar aquest formulari, cal adherir a la carta de la xarxa. Un cop aprovada la sol·licitud d'inscripció, passen a ser membres contribuïdors de la xarxa.

2. Presentació de documents i informació

Els contribuïdors es comprometen a alimentar el centre de recursos de la xarxa penjant documents de treball (assajos, articles, informes, guies, etc.) que acceptin compartir. També es comprometen a proporcionar informació de forma regular sobre els esdeveniments que organitzen o en els que participen, així com qualsevol informació que pugui ser d'interès per d'altres membres de la xarxa (la informació apareixerà a l'agenda o a la secció d'actualitats).

3. Participació als fòrums

Els contribuïdors es comprometen a participar als fòrums de discussió temàtics que els interessin o a obrir-ne de nous quan sigui necessari. És a través dels fòrums esmentats que es poden dur a terme els intercanvis i el diàleg que permeten construir coneixement mutu, així com les interaccions i els projectes de cooperació.

4. La xarxa social

Els diferents contribuïdors constitueixen una xarxa social accessible des de la plataforma. Així es poden identificar i comunicar entre si.

5. Obtenció del segell ReTsaso

En funció del grau de participació efectiva a la xarxa, s'atorga el segell ReTsaso als contribuïdors, la qual cosa els permetrà aparèixer a la web de retsaso.eu com a membres acreditats amb aquest segell. Cada membre se'n podrà beneficiar en la seva comunicació personal i en els processos d'obtenció de crèdits estipulant una pràctica de cooperació transfronterera.

6. Protecció de dades

Les dades emmagatzemades a la plataforma retsaso.eu estan cobertes pel Reglament General de Protecció de Dades (RGPD) i per les normes de protecció de la propietat intel·lectual.

1. Entitats consultades per l'elaboració d'aquesta carta

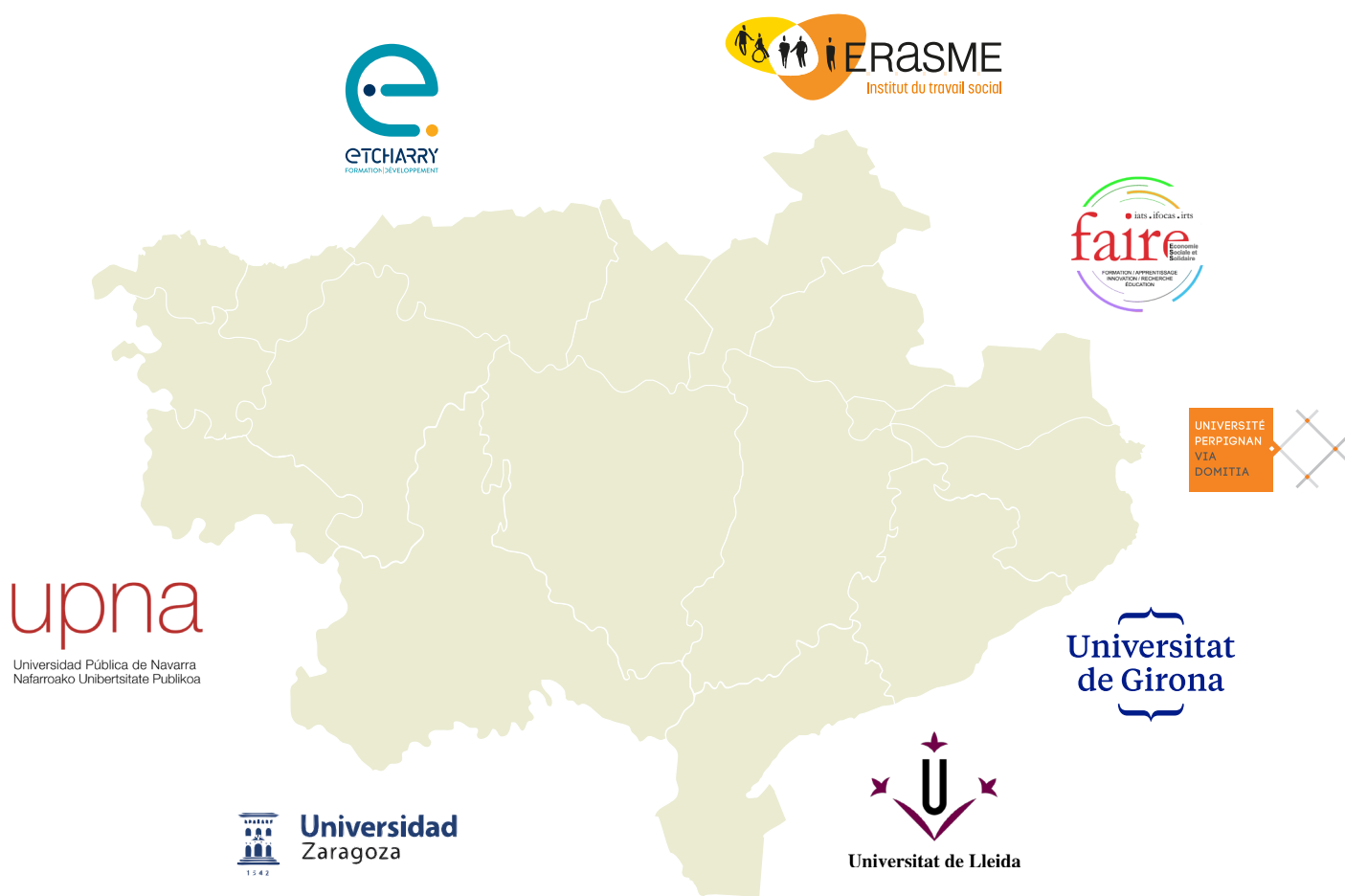
- Universitat de Perpinyà Via Domitia
- FAIRE-ESS Institut Regional del Treball Social de Perpinyà
- ERASME Institut del Treball Social
- Etcharry Formation Développement
- Universitat de Girona
- Universitat de Lleida
- Universitat de Saragossa
- Universitat Pública de Navarra

2. [EFA341/19] RETSASO – Xarxa transfronterera sanitària i social

Eix 5 - Reforçar les competències i la inclusió als territoris.

PI 8e - Promoure una ocupació sostenible i de qualitat i donar suport a la mobilitat de professionals amb la integració dels mercats de treball transfronterers, incloent-hi la mobilitat transfronterera en general, les iniciatives locals comunes en matèria d'ocupació, els serveis d'informació i assessorament i la formació conjunta.

OE 9 - Promoure el potencial endogen, el desenvolupament dels sistemes de formació i les competències de les persones del territori transfronterer per tal de millorar l'accés a l'ocupació.

El projecte ha estat cofinançat a l'alçada del 65% pel Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER) a través del Programa Interreg V-A Espanya-França-Andorra (POCTEFA 2014-2020). L'objectiu del POCTEFA és reforçar la integració econòmica i social de la zona fronterera Espanya-França-Andorra. El seu ajut es centra en el desenvolupament d'activitats econòmiques, socials i mediambientals transfrontereres mitjançant estratègies conjuntes a favor del desenvolupament territorial sostenible.